

La imatge de la Mare de Déu i la seva església

Ramon Felipó

El santuari de Queralt pertany a la parròquia de Berga, bisbat de Solsona, actual terme municipal de Berga, però fins fa pocs anys ho era de la Vallldan, municipi annexionat a Berga l'any 1963. Per Joan Coromines, el mot Queralt, vindria del nom *quer*,

"[...] roca, penyal, molt venerable en l'antiguitat , avui en desús [...] amb formes corresponents en occità, franco-provençal i francès central, derivat de CARIU, d'origen pre-romà, probablement cèltic potser procedent d'una arrel karr- pedra, roca i germà del basc (h) arri (antigament karri) pedra [...]".

Segons el diccionari Alcover-Moll, és una paraula composta de Quer-alt (*penya alta*).

La primera descripció de la Mare de Déu de Queralt la trobem en el llibre del pare Camós. Pere Escuder, a l'any 1750, va editar a Barcelona la primera novena queraltina que fa una descripció de la imatge seguint el llibre de Camós:

"Esta imatge és de fusta, està sentada, i és daurada molt antiga. Te lo peu esquerra sobre un bou petit de la mateixa fusta, tot blanc. De alt te dos pams i mig, i porta toca blanca al cap. Te lo Niño en lo genoll esquerra, al qual sustenta amb la sua ma. És daurat, i mira al Poble; amb la ma dreta dona la benedicció, i amb la ma esquerra té un llibre blau arrimat al pit. Te molt hermosos mantos amb que la adornen, i vesteixen".

Mossèn Ribera afirma:

"son rostre simula la fisonomia bizantina: és rígida, front espaiós, celles obertament arquejades, amb l'esguard fit al poble[...]cobreix sa testa la toca, l'anomenat vel dominical que usaven las donzelles de l'Edat Mitjana per assistir al temple i que á nostra Imatge li baixa gairebé fins á l'espatlla; mostra sos cabells partits en el mig del front, quedant les trenes ocultes dessota la toca; està vestida amb modesta i justa túnica, de folgades mànegues, cenyida amb corretja que juntament amb la túnica queda oculta pel mantell que abrigant els genolls, li cau amb lleugers dobles damunt els peus. Aquests van calçats: el dret s'apoya lleugerament dessobre una plataforma o tarima, ensems que amb l'esquer petja el llom d'un diminut bou que es presenta jaient en la citada peana. El seu braç recolzat en el respall de la cadira deixa caure la mà amb els dits mig closos dessobre la falda i per últim l'esquer està totalment ocult pel Nin

Jesús. [...]El Nin Jesús està assentat en el genoll esquer de la Mare. És d'aspecte rígid i descarnat com Ella; son rostre i la grandària desproporcionada del seu cos ens el presenten més com a jovencell-sobirà, que com a tendre infantó; el seu cabell és suaument ondulat; aguaita d'una manera fixa al poble, a qui amb la mà dreta alçada dona la benedicció, tenint els dos mitges dits aixecats i els altres plegats sobre la palma mentre amb l'esquerra s'arrima al pit un llibre tancat; i en últim terme, va vestit també amb túnica encara més senzilla que la d'Aquella i tant llarga que apenes l'hi deixa veure els peus, que també vam calçats".

La imatge de la Mare de Déu actual és tal com va quedar després de la restauració efectuada l'any 1916 per la Coronació. El restaurador va ser Renart sota la direcció de l'arquitecte Martorell. L'oreneta que porta a la mà li va ser incorporada també l'any 1916; mossèn Barniol va fer-la canviar per una de fusta l'any 1993, ja que fins aquell moment era de guix. Jacint Vilardaga es va mostrar molt crític amb els treballs de restauració quan afirmava:

"[...] la mirada y facciones de la virgen, tengan alguna mayor dureza, de que carecía antes de la restauración verificada y que se haya añadido a la imagen el aditamento de una golondrina, colocada en el dorso de su mano derecha; ave, de la cual nadie tenía la menor noticia. El público bergadán, en general, no ha aplaudido tales modificaciones; así como tampoco recibió con gusto que se suprimiese el vestido de la imagen y se dejase en estatua".

A la mà de la imatge, fins aleshores, solien posar-li un petit ram de flors.

Abans, la imatge de Queralt anava vestida, com la majoria de les marededèus catalanes. Per la Coronació es va produir un cert debat sobre la conveniència o no de treure els vestits postissos afegits durant anys a la imatge. Un dels dos llibres publicats per l'Acadèmia Mariana de Lleida per a la Coronació es fa ressò d'aquest debat entorn als vestits de les imatges religioses. Una petita mostra dels vestits de la imatge es pot veure a un expositor de la sagristia. Alguns dels vestits són d'una extraordinària bellesa. Van ser regalats per famílies berguedanes com els Farguell de la plaça de Sant Pere de Berga, Marcel·lí Boixader... o el de la reina Isabel II d'Espanya.

A l'Erol Rosa Alcoy va escriure de la imatge:

"[...]ens trobem davant d'una talla de fusta d'època gòtica d'uns 50 cm d'alçada. La Verge apareix en posició frontal, asseguda sobre un escambell i amb l'Infant hieràtic i dret situat damunt del

seu genoll esquerra".

Per comprendre l'evolució de la imatge reproduïm tres fotografies històriques d'Àngel Toldrà Viazó de tal com era la imatge abans de la seva restauració a Barcelona de l'any 1916, revestida amb els vestits postissos, i tal com va quedar després de la restauració.

L'actual església es va inaugurar el 21 d'octubre de 1741, la primera pedra s'havia posat el 25 d'abril de 1725, per Sant Marc. Aquesta substitueix una construcció anterior que segons el pare Camós havia estat feta fer per Francesc Garreta. Mossèn Armengou explica que els plànols de la construcció de l'església actual són d'estil barroc i van ser encomanats a Josep Arnau de Barcelona. Els treballs foren dirigits per Francesc Morató i Josep Julià ajudats pel paleta donat a Queralt Joan Mas.

La restauració feta l'any 1966 de la façana de l'església i el nou campanar són obra de l'arquitecte Josep Antoni Coderch de Sentmenat. Aquesta obra es va poder fer perquè Coderch era un bon amic de mossèn Ballarín, que ens, ho explica d'aquesta manera:

"En Coderch va pujar a casa, li havia demanat de fer-me la façana de Queralt,- Mossén ya la tiene hecha, abra este arco - Va passar més de quinze dies ajupit al tauler per a trobar-me una altra sortida. Jo tenia por que la gent de Berga trobés aquella façana massa senzilla.-No hay otra salida, dejémosla con el arco abierto. La gent de Berga de primer, van arrufar el nas; ara n'està contenta. En Coderch també n'estava content; la façana de Queralt és a tots els reculls de les seves obres. Al despatx, tremejava amb la fotografia dels TRADE."

Ara, gràcies a la gestió de mossèn Ballarín, la façana de Queralt és una obra extraordinària de l'arquitectura catalana contemporània feta per un dels grans arquitectes del segle XX. L'entrada dona a l'església una lluminositat única. L'obra de Coderch va fer eixamplar l'accés de l'església, traslladant les portes de ferro i vidre fins a la crugia posterior, és a dir, fins a la propera paret de càrrega de la nau, de tal manera que es crea un nou cancell, totalment obert que integra la gran plaça del santuari a l'església.

Coderch, també, va ordenar tota la façana, la va netejar i en va crear un nou eix de simetria. Ara sembla com si la façana queraltina sempre hagués estat així de senzilla, neta i grandiosa. Però sense Coderch ben segur que haguera estat una altra cosa. El campanar vol recordar que a Queralt hi havia hagut el castell del trobador Guillem de Berguedà.

L'església està oberta al migdia, formada per una àmplia nau central i

dues de més petites laterals. L'actual retaule de l'altar major, segons l'arquitecte Lluís Boixader, és obra del vigatà Jaume Sugranyes fet seguint un projecte de l'arquitecte berguedà Ramon Masferrer. El retaule major del santuari de Queralt, destruït el juliol de 1936, havia estat atribuït sempre a Pere Costa, però Carles Dorico deixa ben clar que el seu autor és Josep Sunyer. La magnificència de l'altar barroc de Josep Sunyer es pot comprovar en les fotos que hi ha en aquest llibre.

Al cambril de la Mare de Déu s'hi accedeix per les escales laterals, - si es puja per la de la dreta de l'altar major es pot signar en el llibre del santuari per deixar constància de la visita i del que representa per als fidels aquest santuari -. A la sagristia hi ha una bona mostra dels antics vestits de la imatge. Els berguedans accedeixen de forma tradicional al cambril per l'escala de la dreta i baixen per la de l'esquerra. Hi ha una cadira mecànica, a l'escala dreta, per a les persones amb dificultats motrius, que cal demanar ajut als ermitans per a fer-la funcionar.

L'actual capellà custodi, Ramon Barniol, ha fet possible que gràcies a un comandament a distància la imatge de Queralt giri sobre el seu propi eix i pugui ser molt més fàcilment venerada per tothom, com que també es puguin oficiar de cara al propi cambril les celebracions litúrgiques amb menys feligresos. Un altre encert de l'actual capellà custodi és la nova capelleta dels ciris amb una bona ventilació que elimina les olors i la contaminació a tota la nau del temple. El dibuix de la capella és de Marià Fernández, els vitralls són de Joan Monfrote i el text que fa referència a l'ofrena de mossèn Barniol:

"Mare de Déu de Queralt, que aquesta llàntia que encenc, amb fe i amor-sigui llum que m'il·lumini en les decisions i dificultats-sigui foc, que cremi els meus egoismes i impureses-sigui flama que desvetlli l'amor als qui no estimo prou".

A les naus laterals de l'església hi ha les imatges d'alguns sants dels antics altars queraltins destruïts el juliol de 1936: sant Josep, sant Ramon, santa Llúcia, sant Joan de Déu, sant Antoni, també hi ha una imatge de Queralt de rajoles a la paret entrant a la esquerra, on es pot veure els impactes de diverses bales d'aquella data la cara de la Mare de Déu. Abans aquestes rajoles havien estat posades en una sala del santuari, a les fotos antigues pot veure's aquest mosaic al cambril.

L'església està sempre oberta de vuit del matí a vuit vespre. Tot l'any ornada només amb plantes i flors naturals del país. Per a qualsevol altra informació sobre els horaris de les misses o la novena de Queralt recomano trucar sempre al santuari per assabentar-se'n.

Ramon Felipó